

Toespraak, 6 maart 2009, afsluiting van het IPY, Middelburg

Koninklijke Hoogheden, Excellentie, mevrouw de Commissaris van de Koningin, mijnheer de Burgemeester, Dames en Heren,

Het internationale pooljaar 2007 - 2008 heeft een schat aan nieuwe gegevens en inzichten opgeleverd. Het poolonderzoek kreeg gedurende deze tijd meer aandacht en meer middelen, ook voor onze Nederlandse onderzoekers. Hoe divers, hoe interessant dit onderzoek is en hoe het in de praktijk uitgevoerd wordt, dat heeft een Nederlandse delegatie waaronder u, Koninklijke hoogheden en u, excellentie, onlangs ter plekke kunnen vaststellen tijdens een bezoek aan Zuid-Chili en Antarctica. Daar hebben ook informatieve discussies plaatsgevonden met onder andere wetenschappers van het Chileense Antarctische Onderzoeksinstituut en van het Britse poolstation op Rothera.

Zoals ik zei, het geïntensiveerde onderzoek van de laatste jaren heeft een schat aan resultaten opgeleverd, maar het is niet klaar! Het is niet klaar omdat, zoals zo vaak, wetenschappelijke resultaten weer nieuwe vragen oproepen, zo ook hier. Maar het is ook niet klaar omdat de waarnemingen de laatste jaren grote veranderingen te zien hebben gegeven, bijvoorbeeld van de polaire ijskappen. Tenslotte is het poolonderzoek niet klaar omdat nieuwe, meer geavanceerde technieken nieuw onderzoek mogelijk maken, bijvoorbeeld door waarnemingen vanaf satellieten. Maar ook door uitbreiding en modernisering van sensornetwerken op de grond.

Het gezaghebbende tijdschrift *Nature* schrijft in een recent 'editorial' dan ook: *'The fourth IPY is coming to an end. But the Arctic and Antarctica must remain top scientific priorities'*.

Het belang van het onderzoek wordt ook benadrukt door de International Council for Science: *'IPY 2007-2008 took place during a time when our planet was changing faster than ever in recorded human history, especially in the polar regions. Polar changes are critical because of various feedbacks involving the ocean, the cryosphere and/or the biosphere, each of which has the potential to accelerate the rates of global changes.'*

Ook het Nederlandse poolonderzoek heeft dankzij het internationale pooljaar een extra impuls gekregen en het is van belang dit momentum vast te houden. Dat vind ik als wetenschapper maar ook als voorzitter van NWO. Aandacht vragen voor de kernvraag wat de natuurlijke en menselijke oorzaken zijn van de veranderingen aan de poolgebieden, wat de gevolgen zijn en wat de prognose is voor de toekomst, is daarbij vanzelfsprekend.

Het is een indringende vraag. Het is van belang, en daar wil NWO haar rol spelen, nu een samenhangend plan voor het Nederlandse poolonderzoek te consolideren en er vervolgens in samenspraak met de minister van OCW en via hem met andere ministeries de benodigde middelen bij te vinden. De contouren van het plan zijn er inmiddels en een gedetailleerde uitwerking is, onder regie van het gebied Aard- en Levenswetenschappen van NWO, in de maak.

Het plan, Masterplan gedoopt, is ambitieus- vanzelfsprekend- en zelfbewust: Nederland heeft een uitstekende en in een aantal gevallen excellente positie op het gebied van zeeonderzoek, poolonderzoek, gletsjeronderzoek, klimaatonderzoek.

Maar het uitvoeren van onderzoek aan de polen is, zoals u op de Zuidpool heeft kunnen waarnemen, niet vanzelfsprekend. De omstandigheden kunnen bar zijn en de benodigde infrastructuur is omvangrijk - vliegtuigen, landingsbanen, huisvesting, laboratoria, wetenschappelijke apparatuur - en als dit er eenmaal allemaal is moet het onderhouden worden en moeten de apparaten bedreven worden. We hebben kunnen vaststellen dat de landen die poolstations exploiteren zeer geïnteresseerd zijn in samenwerking met Nederland. Dat is een bevestiging van de reputatie van onze wetenschappers, het is ook een bevestiging van de reputatie die Nederland geniet als betrouwbare partner in internationale samenwerkingsverbanden.

De modaliteiten van internationale samenwerking zullen in de nabije toekomst worden uitgewerkt, voortbouwend op bestaande contacten met onder andere het Duitse Alfred Wegener Instituut te Bremerhaven (AWI) en het British Antarctic Survey in Cambridge (BAS). De contacten met BAS zijn aangehaald tijdens het bezoek. En AWI heeft ons al uitgenodigd eens langs te komen.

Het is niet passend bij een plechtige en feestelijke gelegenheid als deze over geld te praten, ik zal dan ook niet uitleggen dat we een bedrag van de orde van tien miljoen voor het Nederlandse poolprogramma nodig hebben.

Ik eindig met een indringend maar ook inspirerend citaat van de International Council for Science: 'De poolgebieden zijn een integraal en snel veranderend deel van systeem aarde. Toekomstige omgeving, welzijn en duurzame ontwikkeling van de mensheid vragen een alles omvattend begrip en voortdurende observatie van polaire systemen en processen en van de veranderingen die reeds plaatsvinden. De boodschap is luid en duidelijk: wat gebeurt in de poolgebieden beïnvloedt de rest van de wereld en raakt ons allemaal.'

Ik dank u voor uw aandacht.

Jos Engelen, met dank aan Frans Martens e.a.